

Av. Ronda de les Muralles entre els carrers Mirarrosa i Miraflor (Dénia)

Josep Marqués Costa

Publicación digital:

Intervenciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2011

Editores:

A. Guardiola Martínez y F.E. Tintero Fernández
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores
y Licenciados en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2012

ISBN: 978-84-695-6559-9

Enlace web:

http://www.marqalicante.com/contenido/int_arqueologicas/doc_182.pdf

Denominación de la intervención:	Av. Ronda de les Muralles entre els carrers Mirarrosa i Mirafior
Municipio:	Dénia
Comarca:	La Marina Alta
Director/codirectores:	Josep Marqués Costa
Equipo técnico:	—
Autor/autores del resumen:	Josep Marqués Costa
Promotor:	BECSA, S.A.
Nº de expediente:	2011/0011-A (SS.TT. A-2010-486)
Fecha de actuación:	16-05-2011 a 15-06-2011
Coordenadas de localización:	X 249.050 – Y 4.303.039
Periodo cultural:	Romà
Material depositado en:	Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia
Tipo de intervención:	Seguiment arqueològic, excavació arqueològica

Resumen: *El seguiment arqueològic de les obres d'urbanització i remodelació de l'avinguda de la Ronda de les Muralles de Dénia, ens ha ofert el sorprenent descobriment arqueològic d'una petita factoria de saladures d'època romana tardana.*

Palabras claves: *Factoria de saladures, piletes, romà, Dénia.*

Abstract: *The archaeological monitoring of the development work and remodeling of the Ronda de les Muralles Avenue Denia, has given us the amazing archaeological discovery of a small salting fish factory in late Roman.*

Keywords: *Fish-salting factory, basins, Roman, Denia.*

Desarrollo de la intervención:

El seguiment arqueològic de les obres d'urbanització i remodelació de l'avinguda de la Ronda de les Muralles, en un tram adjacent al jaciment de l'Hort de Morand, àrea especialment protegida en el planejament urbanístic per estar a l'epicentre de l'antiga ciutat romana de *Dianium*, ens ha ofert un sorprenent descobriment arqueològic, amb un interès per a la investigació certament transcendent.

Aquesta intervenció ha comptat amb la direcció tècnica de Josep Marqués Costa, arqueòleg, i amb la supervisió del Servei Municipal d'Arqueologia de Dénia. Aquesta actuació s'ha realitzat paral·lelament a un procés de reposició de la xarxa de sanejament i de reurbanització del vial de la Ronda dels Muralles.

Agraïm a l'empresa adjudicatària de l'obra, BECSA, S.A., així com als tècnics municipals que han dirigit l'execució de la mateixa, les facilitats i l'adopció de solucions que han permès desenvolupar, simultàniament, les intervencions arqueològiques a la seva execució.

Descobriments d'una factoria de saladures

En un sondeig practicat en un punt on s'havien documentat contextos d'època romana tardana, s'han trobat estructures pertanyents a una fàbrica de saladures, amb contextos arqueològics que situen, cronològicament, la seva activitat en un moment

avançat del segle V i en la primera meitat del segle VI d.C.

Les estructures que, de forma inequívoca, ens remeten a aquesta proposta funcional són una bateria amb cinc piletes contigües, de planta rectangular, excavades en el subsòl i que presenten un fort revestiment d'*opus signinum*. Aquest arrebossat, amb abundant calç, impermeabilitza la base i les parets de les mateixes. Aquestes es relacionen amb una tipologia de factories d'època romana tardana, que s'han documentat en el litoral atlàntic de la Lusitània i en enclavaments costaners de la Bètica i la Tarragonense. És especialment significativa la seva ubicació en un àrea molt propera a l'epicentre de la ciutat romana, on s'han trobat pedestals i ares amb epigrafies pertanyents al fòrum. Això acredita la forta regressió urbana de la ciutat clàssica i la superposició, sobre les seves ruïnes, d'un teixit industrial, arquitectures domèstiques i necròpolis durant els segles V i VI, d.C. en parcial correspondència amb els resultats de les excavacions que, sota la nostra direcció i amb el Museu Arqueològic de Dénia, es van desenvolupar en el Hort de Morand en la dècada dels 80. Un teixit industrial que, en aquest cas, està orientat a l'explotació dels recursos del mar.

En aquest sentit, és molt suggeridor el fet que el mur longitudinal de l'edifici que integra les piletes presente una orientació i alineació similar i relacionable amb un vial urbà situat en les excavacions de l'Hort de Morand, que es considera un dels *cardums* que, de nord a sud, formaven part del traçat urbanístic de *Dianium*.

Les factories de saladures en el món romà

Des de fa mitja centúria coneixem els vivers i les factories dels segles I i II, de l'Alt Imperi, gràcies als treballs de M. Ponsich, M. Tarradell i, per al nostre litoral, de Gabriela Martín, que publicà i valorà el viver i les piletes localitzades en la vila romana de la Punta de l'Arenal de Xàbia. A més a més, en els últims anys s'han multiplicat les troballes i els estudis sobre factories del Baix Imperi i època romana tardana. Aquestes fàbriques de saladures ofereixen una tipologia arquitectònica de petits edificis de planta quadrada o rectangular, amb pati central (utilitzat per a l'especejament i apilament del peix) i, al voltant del mateix, cruixies perimetrals cobertes, amb bateries de bassetes al seu interior, on es realitzava la preparació i el procés de conservació del mateix, mitjançant la seva deposició en aquestes piletes, amb sals i salmorres.

Les factories de saladures del carrer San Nicolás (Algeciras), la del Port de Mazarrón (Murcia) o la de Santa Pola (Alacant) són especialment significatives quant a similituds en la factura i distribució de les piletes.

Cronologia de la factoria

El registre arqueològic, malgrat la remodelació parcial de l'estratigrafia en època andalusina, precisa la datació proposada; la segona meitat del segle V i la primera del VI d.C., representada amb la vaixel·la de taula africana (Hayes, 61B, 91C), fons de vaixel·la de taula africana estampats, amb estils i motius relacionats amb ple segle VI, així com ceràmiques a mà de cuina i altres comunes de magatzematge, habituals en factories d'aquest tipus, i petites monedes sincròniques. Les àmfores, així mateix, amb exemplars de clar origen africà com la Keay XXVIIIB o XXXI, que transportaven oli procedent de Tunísia i unes altres d'origen hispà, com la Keay XIX A i

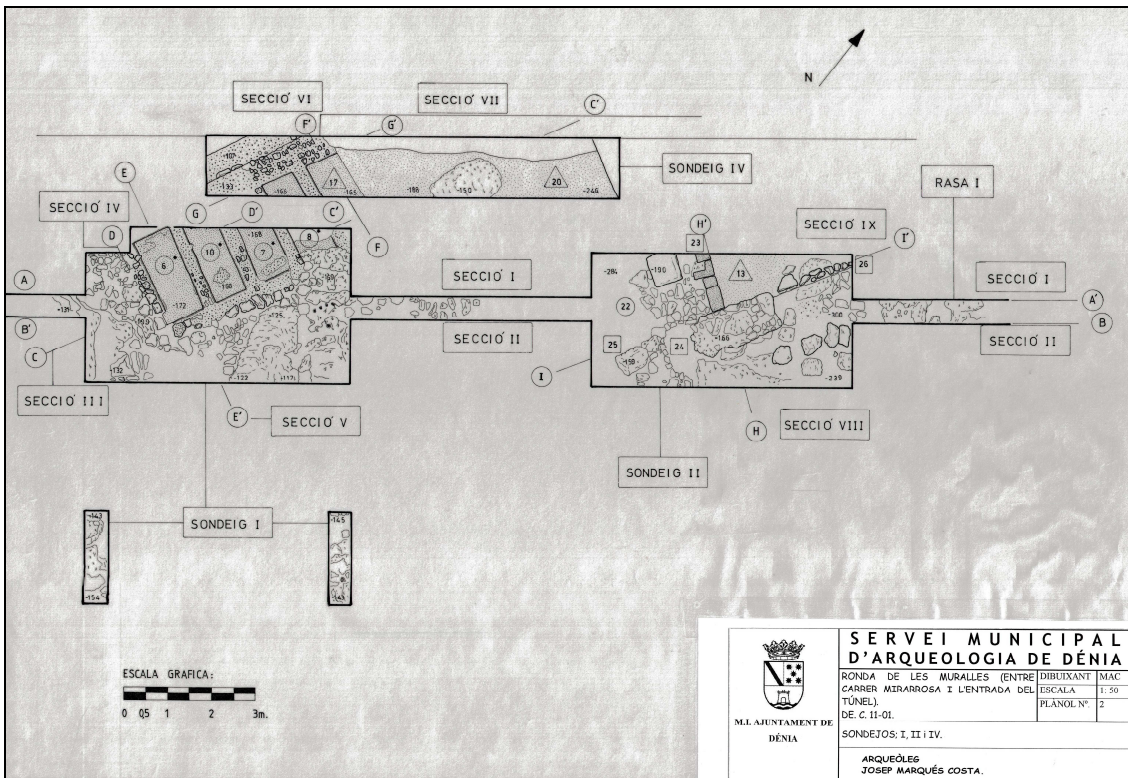
B o la Keay XXIII/Almagro 51C, ens ofereixen una interessant línia d'estudi, dirigida a la detecció dels envasos que poguessin contenir les saladures produïdes a la factoria, per al seu transport i comercialització.

Malauradament no s'han pogut recuperar restes de malacologia i de ictiofauna que ens permetin dilucidar les espècies que eren objecte de transformació en la factoria.

Conclusions

El fet de comptar amb una parcel·la annexa amb una especial protecció i que l'ordenament urbanístic inclou, per la seva rellevància, en un futur traspàs a titularitat pública, ens permetrà conèixer si aquesta factoria és aïllada o forma part d'un complex de major extensió.

Així, podem confirmar que gràcies al control exhaustiu i sense treva del Pla d'Intervencions Arqueològiques Urbanes de Dénia sobretot tipus d'afectació al nostre subsòl, que la secular presència de saladures i altres derivats del peix en la nostra dieta, gastronomia i en la nostra vida quotidiana, així com la nostra estima pels mateixos, té ara un nou referent històric i cultural: una petita factoria de saladures que, entre el 550 i el 650 d.C., fa gairebé mil cinc-cents anys, va formar part del mapa econòmic de la ciutat clàssica de *Dianium*.

Plànol de situació de sondejos y estructures.

Panoràmica de les estructures pertanyents a la petita factoria de salades descoberta.

Vista de la batería de piletes contigües de la factoria de saladures.